Eşdeğer Sınava Çağrı ve Eğitim Hakkı

MAHKEME	KARAR TARİHİ	SONUÇ
Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm	08.04.2026	İhlal

ESAS NO	İLGİLİ HÜKÜMLER
2022/47916	Anayasa m.42, Anayasa m.13, 6114 s. K. m.9/8, 6216 s. K. m.50

ÖZET

2010'da alınan dil puanı, 2019'daki ihbar üzerine yalnızca önceki düşük puanlarla kıyaslanarak olağan dışı sayılmış, eşdeğer sınava girilmeyince geçersiz kılınmıştır. AYM, ihbarın ciddiyeti ve somut bulgu tartışılmadan, dokuz yıl sonra yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğuna karar vermiştir.

Bu kararın özeti ve değerlendirmesi
savun.av.tr/esdeger-sinava-cagri-egitim-hakki-aym-2022-47916/ →

Karar metni

Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası sisteminde yayımlandığı hâliyle aktarılmıştır. Heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

(Başvuru Numarası: 2022/47916)

Karar Tarihi: 8/4/2026

Sonuç: Esas (İhlal)

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yabancı dil sınavında alınan puan şüpheli bulunarak sınav sonucunun geçersiz sayılması nedeniyle eğitim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, olay tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

3. Başvurucu, doktora programına kabul edilmek için gerekli olan yabancı dil puanını (80.00 puan) 2010 yılında girdiği Üniversiteler Arası Kurul Yabancı Dil Sınavı'nda (ÜDS) almıştır. Başvurucu; daha önce girdiği 2009 yılı İlkbahar Dönemi ÜDS'den 17.50 puan, 2009 yılı Sonbahar Dönemi ÜDS'den ise 21.25 puan almıştır.

4. Başvurucunun da aralarında bulunduğu bazı akademik personelin yabancı dil seviyesinin yetersiz olduğuna ilişkin Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezine (ÖSYM) 11/10/2019 tarihinde elektronik posta (e-posta) yoluyla yapılan ihbar üzerine başvurucu hakkında ÖSYM İhbar Değerlendirme Komisyonunca inceleme başlatılmıştır.

5. Yapılan incelemede başvurucunun yaklaşık yedi aylık süreçte puanını 21.25 puandan 80.00 puana çıkarmış olması olağan dışı bulunarak başvurucu eş değer sınava çağrılmıştır. Eş değer sınava çağırma yazısında, sınava girilmemesi hâlinde olağan dışı olarak değerlendirilen puanının ve söz konusu sınav kapsamında elde ettiği tüm hakların geçersiz sayılacağı da bildirilmiştir.

6. Başvurucu çağrıldığı sınava iki kez sağlık mazereti sunarak girmemiştir. Son sunduğu sağlık mazereti ise idarece kabul edilmeyerek 2010 yılında aldığı ÜDS puanı geçersiz sayılmıştır.

7. Başvurucu, mazeretinin kabul edilmeyerek sınav sonucunun geçersiz sayılmasına ilişkin işleme karşı iptal davası açmıştır. Ankara 5. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) başvurucunun sınav için belirlenen günde sağlık mazereti bulunduğu gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararın temyiz incelemesini yapan Danıştay Sekizinci Dairesi (Danıştay) ise başvurucunun daha önce bir kez daha benzer nitelikte sağlık mazereti sunduğunu, sunulan sağlık mazeretleri incelendiğinde kronik rahatsızlığının veya doktoru tarafından sürekli takibi gereken bir hastalığının bulunmadığının anlaşıldığını, bu sebeple sağlık mazeretinin haklı mazeret olarak kabulünün mümkün olmadığını belirterek İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın kesin olarak reddine 29/12/2021 tarihinde oyçokluğuyla karar vermiştir.

8. Karara muhalif kalan üye; muhalefet gerekçesinde başvurucunun sınav sorularını önceden ele geçirdiği veya sınavda kopya çektiği ya da sınavda toplu olarak kopya çekildiği şeklinde bir tespit olmadığını, buna rağmen başvurucunun sadece daha önceden girdiği sınavlarda aldığı puanlar kıyaslanarak eş değer sınava çağrılmasının hukuka uygun olmadığını belirtmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 27/2/2022 tarihinde öğrendikten sonra 16/3/2022 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; sınav sonucunun geçersiz sayılması nedeniyle doktor ünvanının geri alındığını ve ayrıca bu nedenle üniversitedeki kadrosundan da ayrıldığını, söz konusu işlem nedeniyle akademik kariyerinin engellendiğini, çalıştığı çevrede hakkında olumsuz bir intiba oluşturulduğunu, yaşadığı yeri ve çevresini değiştirmek zorunda kaldığını belirterek hukuki güvenlik ilkesi ile eğitim ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ilk olarak söz konusu şikâyetlerin Anayasa Mahkemesinin konu bakımından yetkisinde olup olmadığının belirlenmesi gerektiğini, Mahkemenin kendisini yetkili görmesi hâlinde ise müdahalenin kanunilik ve meşru amaç kriterlerini taşıdığını, ayrıca başvurucunun doğrudan sınav sonucunun geçersiz sayılmadığını, başvurucuya yeniden sınava girme imkânı verildiğini, bu nedenle müdahalenin orantılı da olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği cevapta ihlal iddialarını yinelemiştir.

13. Başvurucunun iddialarının özü, doktora eğitimine başlaması için gerekli olan yabancı dil sınavında aldığı puanın geçersiz sayılmasına ilişkindir. Başvurucu devam eden süreçte de sınav sonucunun geçersiz sayılmasına bağlı olarak doktor ünvanını kaybettiğini belirtmektedir. Bu nedenle başvurucunun eğitim hakkına yönelik şikâyetlerinin Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı iddianın eğitim hakkı kapsamında değerlendirildiği karar için bkz. [1. B.], B. No: 2019/14060, 3/11/2022, § 31).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa'nın 42. maddesinin birinci fıkrası şöyledir: "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz."

16. Temel hak ve özgürlüklerin nasıl sınırlandırılacağına ilişkin genel bir düzenleme olan Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, sadece Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplerle (meşru amaç) ve ancak kanunla sınırlanabilir. Aynı zamanda bu sınırlamaların ölçülü olması gerekir (eğitim hakkı bağlamında bkz. [2. B.], B. No: 2020/4244, 23/2/2022, §§ 72-82).

17. Anayasa Mahkemesi daha önce somut olaya benzer nitelikte olan 2019/14060 başvuru numaralı kararında, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasının doktora diplomasının geçerliliği üzerinde yakın ve makul bir risk oluşturduğu gerekçesiyle eğitim hakkına yönelik bir müdahale olduğuna karar vermiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. B. No: 2019/14060, §§ 34-38). Bahsi geçen kararda Anayasa Mahkemesi, idarenin başvurucuya gönderdiği çağrıda 17/2/2011 tarihli ve 6114 sayılı Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Hizmetleri Hakkında Kanun'un 9. maddesinin (8) numaralı fıkrası gereğince başvurucunun eş değer sınava katılmaması hâlinde tekrarı istenen sınavın geçersiz sayılacağının hükme bağlandığını belirtmiş ve 6114 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (8) numaralı fıkrasının kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varmıştır (B. No: 2019/14060, § 41). Yine söz konusu kararda, eş değer sınava çağırma şeklindeki mevcut müdahalenin sınav güvenliğinin sağlanması sureti ile ulusal ölçekte eğitim kalitesinin korunmasına yönelik meşru bir amacının olduğu sonucuna varılmıştır (ayrıntılı açıklamalar için bkz. B. No: 2019/14060, §§ 42-44). Eldeki başvuru yönünden de müdahalenin kanuniliği ve taşıdığı meşru amaç bakımdan anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir yön bulunmamaktadır. Bu aşamadan sonra müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekmektedir.

18. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

19. Olayda başvurucu, hakkında ÖSYM'ye yapılan bir şikâyet üzerine eş değer sınava çağrılmıştır. Başvurucunun girdiği sınava yönelik incelemenin sınav güvenliğine ilişkin bir işlem olduğu hususunda şüphe bulunmamaktadır. Sınav güvenliğine ilişkin alınacak tedbirlerin devletin yükümlülüğünde olduğu ve bu hususta takdir marjının oldukça geniş olduğu açıktır. Dolayısıyla eş değer sınava çağırma şeklindeki müdahalenin sınav güvenliğinin sağlanması sureti ile ulusal ölçekte eğitim kalitesinin korunmasına yönelik meşru bir amacı gerçekleştirmeye elverişli olduğu değerlendirilmiştir.

20. Bununla birlikte devlet, birey nazarında hukuk güvenliği ilkesini zedeleyebilecek işlemlerden kaçınmakla da yükümlüdür. Bu doğrultuda özellikle geriye yönelik olarak yapılacak denetim işlemleri yönünden sınavın denetimine neden olan şüphe, denetim sonucu ortaya çıkan olağan dışı bulguların niteliği, sınavın üstünden geçen süre gibi hususlar eğitim hakkına yapılacak müdahalenin gerekliliği noktasında yapılacak değerlendirme yönünden büyük önem arz etmektedir. Nitekim bireylerin kendilerine düşen yükümlülükleri öngörme ve davranışlarını ayarlama imkânını vermeyen norm ve uygulamaların hukuk güvenliği ilkesini zedeleyeceği açıktır. Hukuksal durumların takdirindeki belirsizlik, temel haklar alanında getirilen güvenceleri işlevsiz kılabilir (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018, § 108; bazı farklılıklarla birlikte bkz. B. No: 2019/14060, § 54).

21. Bu bağlamda eldeki başvuru yönünden belirtilmesi gereken ilk husus sınavın denetimine neden olan şüphenin ne olduğudur. Başvurucunun sınavına yönelik incelemenin ÖSYM'ye e-posta yoluyla yapılan bir ihbar (bkz. § 4) üzerine başladığı anlaşılmakla birlikte gerek idare tarafından yapılan incelemede gerekse İdare Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmede söz konusu ihbarın başvurucunun sınav sonucu üzerinde şüpheye yol açacak ciddiyette olup olmadığının değerlendirilmediği görülmüştür (benzer yönde değerlendirme için bkz. B. No: 2019/14060, § 55). Belirtilmesi gereken ikinci husus ise denetim sonucu ortaya çıkan ve olağan dışı olarak nitelenen bulguların dayanağının ne olduğudur. Başvurucunun eş değer sınava çağrılmasına gerekçe olarak sadece önceki sınavlarda aldığı düşük puanlar ile şüpheli olduğu kabul edilen sınavda aldığı puan arasındaki fark gösterilmiş, bunun dışında başvurucunun kopya çektiği veya benzeri hukuka aykırı bir eylemde bulunduğu ileri sürülmemiştir. Diğer taraftan başvuruya konu dava dosyasının tetkikinden veya başvuru formundaki açıklamalardan başvurucunun sınavının hangi sebeple incelemeye alındığını bilebilecek durumda olduğu da söylenememektedir.

22. İdarenin iyi yönetişim ilkesine uygun hareket etme yükümlülüğünün olduğu Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında ifade edilmiştir (mülkiyet hakkı kapsamında bkz. [1. B.], B. No:

2013/711, 3/4/2014, § 68; eğitim hakkı kapsamında bkz. [2. B.], B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 54). İyi yönetişim ilkesi, kamu yararı kapsamında bir konu bahis mevzusu olduğunda kamu otoritelerinin uygun zamanda, uygun yöntemle ve her şeyden önce tutarlı olarak hareket etmelerini gerektirir (B. No: 2017/38317, § 54). İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden faydalanır. Bu kabul neticesinde kişiler söz konusu işlemlere dayanarak pek çok hak veya menfaate sahip olabilirler. Dolayısıyla aksi yöndeki bir iddia sonucunda ortaya çıkabilecek kapsamlı sorunlar gözönünde bulundurulduğunda söz konusu iddianın ciddi bir şekilde temellendirilmesi iyi yönetişim bağlamında tutarlılığın bir gereğidir. İncelenen olayda olduğu gibi çeşitli güvenlik tedbirleri çerçevesinde gerçekleştirilmiş, geçerliliği uzun yıllar boyunca tüm kamusal makamlarca kabul edilmiş, kişilere akademik yeterlilik elde etmeleri noktasında önemli hak veya menfaatler sağlamış bir sınavla ilgili olarak kişinin şüpheli sonuçlar elde ettiği yönünde ortaya atılan iddianın ciddi bir şüpheye yol açıp açmadığının ortaya konulması gerekir. Buna karşın ne idari işlemi tesis eden kamu makamının ne de bu işlemin hukuki denetimini yapan yargı mercinin anılan hususta bir değerlendirme ve tespit yapmadıkları görülmüştür. Yargısal denetimde esas olarak başvurucunun sağlık mazeretinin geçerli olup olmadığı üzerine odaklanılmakla yetinildiği anlaşılmıştır.

23. Nazara alınması gereken bir diğer husus ise incelemeye alınan sınavın üstünden geçen süredir. Başvurucunun dokuz yılı aşkın bir süre önce katıldığı sınava ilişkin sonuç belgesi doktora başvurusunda kamusal makamlarca kabul edilmiştir. Kanunda öngörülen olağan dışı bulgulara rastlanması kriterinin sınav sonrası yapılacak tüm incelemeler yönünden geçerli olduğu açıktır. Bununla birlikte oldukça uzun zaman sonra ortaya atılan bir iddia söz konusu olduğunda eş değer sınava çağrılabilme için bu kriterin katı bir şekilde uygulanması gerekir. Başka bir ifadeyle kriterin sağlanması için basit ve soyut bir şüphe yeterli olmayıp ilgililerin sınavda usulsüzlük yaptığına, yapılan bir usulsüzlüğe ortak olduğuna veya sonuçlarından faydalandığı bir usulsüzlüğün yapılmasına göz yumduğuna ilişkin bulgunun somut olarak ortaya konulması şarttır.

24. Başvurucu hakkındaki tespitte, katıldığı son üç sınavdaki başarı grafiğinden başka bir hususun dikkate alınmadığı görülmüştür. Başvurucuya sınavda usulsüzlük yaptığına ilişkin açık bir suçlamada bulunulmadığı gözetildiğinde eş değer sınava çağrılma için kanun tarafından aranan olağan dışı bulgulara rastlanması kriterinin -özellikle sınavın üzerinden geçen süre dikkate alındığında- karşılanmış olduğu söylenemez.

25. Sonuç olarak gerek idare gerekse Danıştay tarafından ortaya konulan gerekçede, başvurucunun eş değer sınava çağrılmasıyla ilgili olarak girdiği üç sınavdaki aldığı puanlar ve son iki sınav arasındaki puan farkı dışında başkaca hiçbir tespite yer verilmediği, ilgili tespitin kanun tarafından aranan olağan dışı bulgu kriterini karşılamaya yeterli olup olmadığının yukarıdaki değerlendirmeler ışığında tartışılmadığı anlaşılmıştır. Bu açıklamalar doğrultusunda adı geçen başvurucunun eş değer sınava çağrılması sureti ile eğitim hakkına yapılan müdahalenin idarece ve yargılama makamlarınca gerekliliğinin ortaya konulamaması nedeniyle ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (bazı farklılıklarla birlikte benzer yönde bir değerlendirme için bkz. B. No: 2019/14060, §§ 49-59).

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

27. Eğitim hakkı yönünden ulaşılan sonuç nedeniyle başvurucunun diğer ihlal iddiaları hakkında ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.
29. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin eğitim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Sekizinci Dairesine (E.2021/7734, K.2021/7138) iletilmek üzere Ankara 5. İdare Mahkemesine (E.2021/1689, K.2021/1418) GÖNDERİLMESİNE,

E. 664,10 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/4/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.